

Eucosma albidulana (Herrich-Schäffer, 1851) – en för Sverige ny vecklare funnen i Åhus, Skåne (Lepidoptera, Tortricidae)

ANDERS OHLSSON

Ohlsson, A.: *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851) – en för Sverige ny vecklare funnen i Åhus, Skåne (Lepidoptera, Tortricidae). [*Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851) – a tortricid moth new to Sweden found in Åhus, Scania (Lepidoptera, Tortricidae).] – Entomologisk Tidskrift 141 (4): 149–153. Björnlunda, Sweden 2020. ISSN 0013-886x.

The tortricid moth *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851) was found new to Sweden in Scania, Åhus. Three specimens, all males, were captured on June 23, 2020. The following night another specimen was captured in the same locality. Identification, biology and distribution are briefly discussed.

Anders Ohlsson, Södra vägen 13, 223 58 Lund.

E-post: andersohlsson2@gmail.com

Den 23 juni 2020 såg ut att bli en något så när hyfsad kväll för lampfångst. Mitt val föll på Åhus, närmare bestämt ruderatmarken öster om Horna grushåla NR, där jag hängde upp lakan och lampa mellan ett par tallar i skogen som gränsar till ruderatmarken. Kvällen var klar med en nymåne på himlen. Starttemperaturen vid 23-tiden låg på +16 grader och det blåste en svag vind från nordväst. Efter en timmes tid landade en vecklare med påfallande ljus huvud och mellankropp på lakanet. Jag noterade att det var en *Eucosma*-art, men ingen jag kunde bestämma direkt. På lakanet satt flera tistelfrövecklare, *Eucosma cana* (Haworth, 1811), och jag tänkte att den ljusa vecklaren kanske var någon aberrant form av den arten. Innan lampkvällen var till ända hade jag fått ytterligare två individer av samma förbryllande vecklare. Då stod det klart för mig att dessa djur inte var någon form av *Eucosma cana* utan en annan art – men vilken?

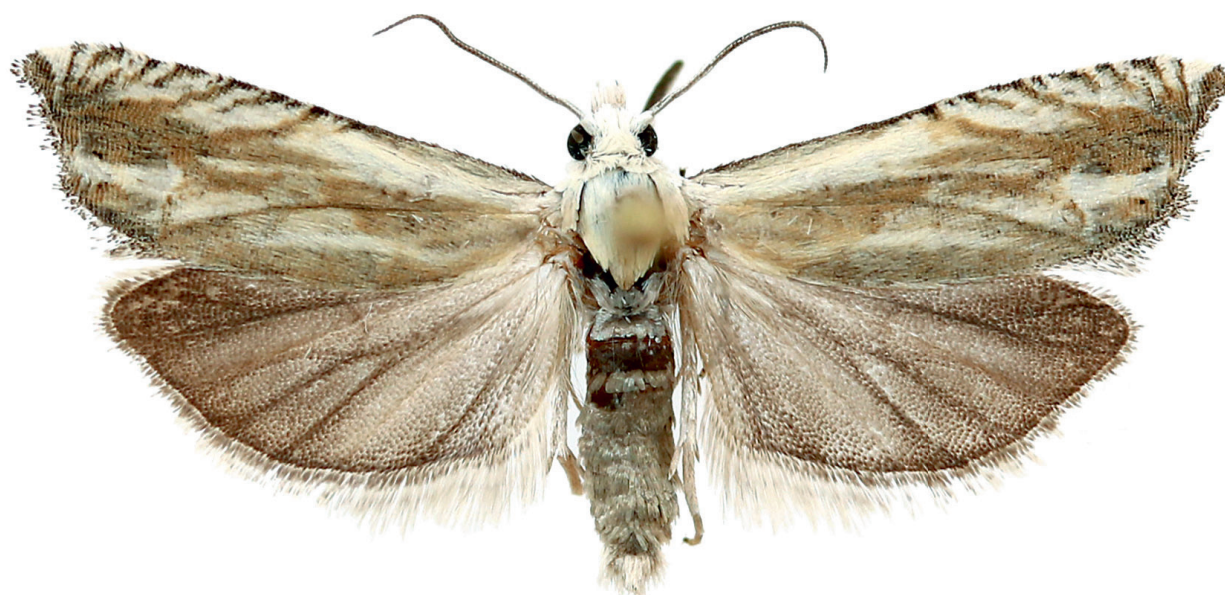
Nästa dag preparerade jag djuren, och efter att ha studerat *Eucosma*-bilder på hemsidan Lepiforum (2020) kom jag fram till att detta måste vara *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851), och i så fall en ny art för Sverige (Fig. 1). Ett litet korn av tveksamhet infann sig när jag noterade

att arten inte var uppgiven från våra nordiska grannländer, framför allt att den inte var tagen i Danmark där för Sverige nya arter oftast redan påträffats (Bengtsson m.fl. 2016). Det var heller inga migrationsförhållanden med den rådande nordvästvinden under natten som skulle kunna förklara den oväntade fångsten. Tre individer (alla hanar) samma kväll tydde snarast på att den var bofast på lokalen. Några veckor senare tog jag djuren från spännbrädet, fotograferade dem och skickade bilderna till Bengt Åke Bengtsson för att få en ”second opinion”. Han bekräftade bestämningen och gratulerade till den nya arten.

Vid ett senare samtal med Bo Olsson visade det sig att han ovetande om mina fynd varit på samma plats kvällen efter, den 24 juni, och då också fått ett exemplar av *E. albidulana*, vilket ytterligare styrker att arten är bofast i området.

Utseende

Artens vingspann anges i litteraturen till 16–20 mm. De insamlade exemplaren mäter 16 mm, 17 mm respektive 19 mm. Huvud, palper och mellankropp är vita. Framvinge gulbrungrå, vitaktig längs framkanten och även ljusare mot bakkanten. Framkantshakar brungrå, snedställda,

Figur 1. Hane av *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851) funnen i Skåne, Åhus, den 23:e juni, 2020.

Figure 1. *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851), male, found at Scania, Åhus on June 23, 2020.

delvis förlängda i kontakt med mörkare delar av vingen. Spegel vitaktig med svarta prickar i två rader. Bakvingar gråbruna med vitaktiga fransar (efter Hannemann 1961).

Knud Larsen, Danmark, har ett stort insamlat material av arten från Europa. Han meddelar att artens variation i utseendet är liten, från ljusare till något mörkare exemplar och att framvingens mörkare del kan vara mer eller mindre gråbrun (pers. medd.).

För beskrivning av genitalierna hänvisas till Razowski (2003).

Arten bör inte kunna förväxlas med någon annan svensk art. Närmast att likna *E. albidulana* är mjölkfrövecklare, *Eucosma lacteana* (Treitschke, 1835), men den arten har en tydlig mörk fläck i framvingens inre mellanfält.

Biologi

Information om artens levnadssätt är något motstridig. Hannemann (1961) anger flygtiden till juni–juli, och skriver att den gulvita larven med brunt huvud lever övervintrande från augusti till maj på korgblommiga växter som ängsskära (*Serratula tinctoria* L.), malörter (*Artemisia* L.), hedblomstersläktet (*Helichrysum* Mill.) och noppor (*Gnaphalium* L.). Kuznetsov (1978) anger samma värdväxter, men också att larven lever i en gallbildning i stjälken. I beskrivningen av

larven hos Swatschek (1958) nämns inte någon gallbildning utan att larven lever i blomkorgen. Hos Razowski (2003) finns även klintväxten *Centaurea paniculata* L. (finns ej i Sverige) upptagen som värdväxt och larven sägs också där leva i en gallbildning. Förpuppningen sker i en kokong på marken. Buhr (1965) anger att förpuppning sker i gallbildningen.

På hemsidan Lepiforum (2020) finns en intressant kommentar om att arten i tyska Oberlausitz är vanligt förekommande där det växer sandklint: ”*Eucosma albidulana* ist in der Oberlausitz mit der Rispenflockenblume (*Centaurea stoebe*) verbreitet. Der Falter ist überall dort zu finden, wo diese Pflanze in guten Beständen vorkommt. Sie erreicht mitunter große Populationsdichten”. Denna beskrivning stämmer synnerligen väl in på fångstplatsen i Åhus, där sandklint etablerat sig i flera hundratals exemplar (Figs 2–3), med följd att den ursprungliga örtrika torrmarksfloran successivt har fått ge vika. Det ligger därför nära till hands att anta att sandklint är värdväxt för *E. albidulana* i Åhus även om små bestånd av både hedblomster (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench) och fältmalört (*Artemisia campestris* L.) också finns på lokalen.

Enligt Den virtuella floran (2020) är sandklint inte ursprunglig i Sverige utan härstammar från Centraleuropa. Den första svenska fynduppgiften

Figur 2. Passande livsmiljö för *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851) i Åhus där arten fångades. Bilden togs den 13:e augusti, 2020, då i stort sett all sandklint (*Centaurea stoebe* L.) var utblommad.

Figure 2. Suitable habitat for *Eucosma albidulana* (Herrich-Schäffer, 1851) at Åhus where the species was captured. The photo was taken on August 13, 2020, when virtually all *Centaurea stoebe* L. had finished flowering.

härrör från Åhus år 1902 (Tyler m.fl. 2007). Arten har under 2000-talet brett ut sig kraftigt i Åhusområdet, närmast invasivt under de senaste 5–10 åren, och dominerar fullständigt på vissa ytor (Kjell-Arne Olsson pers. medd.). Växten är även spridd i Kristianstadsområdet (Artportalen 2020). Det finns således skäl att misstänka att *E. albidulana* kan förekomma på fler ställen i Åhus- och Kristianstadsområdet, och att den här har goda förutsättningar att bli en stadigvarande medlem i den svenska fjärilsfaunan.

Utbredning

Eucosma albidulana förekommer närmast i Tyskland och Polen. I Tyskland är arten påträffad i sju delstater, men under 2000-talet endast uppgiven

från tre av dem – Sachsen, Brandenburg inklusive Berlin och Mecklenburg-Vorpommern som gränsar till Östersjön (Gaedke m.fl. 2017). I Polen är utbredningen huvudsakligen nordöstlig (Buszko & Nowacki 2017). I övriga Europa är fjärilen känd från de centrala och södra delarna. Knud Larsen har under resor i Europa funnit den i stora numerär i Frankrike, Italien, Grekland och Bulgarien (pers. medd.). Arten saknas i Storbritannien, Belgien och Nederländerna (Lepidoptera Mundi 2020), och den är heller inte uppgiven från de baltiska länderna (Aarvik m.fl. 2017). Utanför Europa anges utbredningsområdet omfatta Nordafrika, Mindre Asien, Iran, Transkaukasien och Kazakstan (Razowski 2003).

Figur 3. Sandklint (*Centaurea stoebe* L.).

Figure 3. Flower of *Centaurea stoebe* L.

Åhusdjurens ursprung

De flesta framgångsrika nyetableringar av kontinentala fjärilsarter i Sverige sker i samband med migrationsrörelser under lämpliga vindförhållanden som för med sig parade och äggläggande honor. Det som talar emot att *E. albidulana* nått Åhus genom långväga migration är det faktum att det aldrig inkommit några rapporter om migrationsrörelser där arten ingått, varken inhemska eller från våra grannländer.

Ett annat möjligt scenario är då att arten blivit avsiktligt införd med någon av de många utländska lastbilstransporter som varje år fraktar in varor i landet. Ungefär 450 meter från fångstplatsen finns en större parkeringsficka som flitigt används av utländska lastbilsförare för rast och övernattnig (Bo Olsson, muntl.). Det går naturligtvis inte att säkert avgöra Åhusdjurens ursprung, men teoretiskt sett skulle en eller flera parade *E. albidulana*-honor kunnat ha följt med en sådan transport och blivit utsläppta på plats.

Att arten funnits en längre tid på lokalen är mindre sannolikt då den regelbundet besöks av både fjärils-samlare och fjärilsskådare.

Svenskt namn

Artepitetet *albidulana* ger ingen bra ledning till svenskt namn. Betydelsen är, fritt översatt, ”den lilla vitaktiga (vecklaren)”. Som svenskt namn föreslås sandklintsvecklare.

Tack

Bengt Åke Bengtsson tackas för hjälp med litteratur och värdefulla diskussioner under manuskriptets färdigställande. Tack också till Knud Larsen, Danmark, för hjälp med litteratur och personlig information om *Eucosma albidulana*, till Leif Aarvik, Norge, för tips om litteratur, till Kjell-Arne Olsson för information om sandklintens uppträdande i Åhusområdet och till Mikael Sörensson för synpunkter på manuskriptet samt klarläggande av betydelsen av artepitetet *albidulana*.

Litteratur

- Aarvik, L., Bengtsson, B.Å., Elven, H., Ivinskis, P., Jürivete, U., Karsholt, O., Mutanen, M. & Savenkov, N. 2017. Nordic-Baltic Checklist of Lepidoptera. – Norwegian Journal of Entomology. Supplement 3: 1–236.
- Artportalen. 2020. Sandklint. <https://www.artportalen.se> (hämtad 2020-09-01).
- Bengtsson, B.Å., Gustafsson, B. & Palmqvist, G. 2016. Katalog över svenska fjärilar. – Entomologiska föreningen i Stockholm, Stockholm.
- Buhr, H. 1965. Bestimmungstabellen der Gallen (Zoo- und Phytocecidien) an Pflanzen Mittel- und Nordeuropas. – Gustav Fischer Verlag, Jena.
- Buszko, J. & Nowacki, J. 2017. A distributional checklist of the Lepidoptera of Poland. – Polish Entomological Society, Poznan.
- Den virtuella floran. 2020. Sandklint. <http://linnaeus.nrm.se/flora/di/astera/centa/centsto.html> (hämtad 2020-09-01).
- Gaedike, R., Nuss, M., Steiner, A. & Trusch, R. 2017. Verzeichnis der Schmetterlinge Deutschlands (Lepidoptera) (Entomofauna Germanica 3). – Entomofaunistische Gesellschaft, Dresden.
- Hannemann, H.J. 1961. Die Tierwelt Deutschlands und der angrenzenden Meeresteile nach ihren Merkmalen und nach ihrer Lebensweise. 48 Teil. Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera. – Gustav Fischer Verlag, Jena.
- Kuznetsov, V.I. 1978. Tortricidae. In: Medvedeva, G. S. (ed.). Lepidoptera. Keys to the Insect Fauna of the European part of USSR. – Oprel. Fauna SSSR, Leningrad.
- Lepidoptera Mundi. 2020. *Eucosma albidulana*. <https://lepidoptera.eu/species/3051> (hämtad 2020-09-01).
- Lepiforum. 2020. *Eucosma albidulana*. http://www.lepiforum.de/lepiwiki.pl?Eucosma_Albidulana (hämtad 2020-09-01).
- Razowski, J. 2003. Tortricidae (Lepidoptera) of Europe. Volume 2. Olethreutinae. – Frantisek Slamka, Bratislava.
- Swatschek, B. 1958. Die Larvalsystematik der Wickler (Tortricidae und Carposinidae). – Abhandlungen zur Larvalsystematik der Insekten 3: 136. – Akademie-Verlag, Berlin.
- Tyler, T., Johansson, H., Olsson, K-A. & Sonesson, M. 2007. Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning. – Lunds botaniska förening, Lund.

Prenumeration på Entomologisk Tidskrift 2021

Nu är det dags att förnya din prenumeration på ET. Du kan samtidigt betala in en prenumeration för Yrfän, och gör du det får du 50 kr rabatt. Vill du ha en riktig utskrivna faktura (för bokföring) så meddela detta med en e-post till prenumerationskontoret: pren@sef.nu.

Prenumerationen betalas in på Plusgirokonto 6 60 47 – 2. ET och Yrfän är momsbefriade, eftersom tidskrifterna drivs av den ideella föreningen SEF. Betala gärna redan idag. Det underlättar vår administration att få inbetalningarna senast under januari.

Prenumeration kan också betalas med Swish till nummer: 123 483 69 95. Ange postadress!

Prenumerationspriser 2021

Entomologisk Tidskrift: 350 kr

Yrfän: 200 kr

Entomologisk Tidskrift + Yrfän: 500 kr

Entomologisk Tidskrift + Yrfän övriga nordiska länder: 600 kr

Entomologisk Tidskrift till övriga nordiska länder: 400 kr

Entomologisk Tidskrift till övriga världen: 550 kr

Yrfän utomlands: 250 kr